

22. Liturgies

22.1 RAPPORT VAN DIE DEPUTATE LITURGIESE SAKE (Artt 59, 60, 199, 220)

- A. Dr EJ Smit lewer die Rapport met die versoek dat die verwerking van Sondag 20 geskrap moet word en nie deur die Sinode beoordeel word nie.
- B. **Besluit:** Die Beswaarskrif word verwys na Kommissie Liturgiese Sake 1.
- C. Ds JP van der Walt lewer die Meerderheidsrapport van die Kommissie Liturgiese Sake 1.
- D. Ds SJMS Smit lewer die Minderheidsrapport van die Kommissie Liturgiese Sake 1.

E. RAPPORT

1. Oorsig van opdragte (verwysings is na punte en bladsye in Handeling 2006)

Tydens Sinode 2006 is die volgende opdragte aan die Deputate Liturgiese Sake gegee:

1.1 Meer verbruikersvriendelike numerering van die Psalms

p609:4.1.3

Opdrag 5: nommering en indeksering/rubrisering van Skrifbelymings: Na deeglike studie en besinning het die Deputate besluit om die nommering en rubrisering van die Skrifbelymings te volg soos dit tans in die nuwe Psalmboek is. Die opdragte om die "huidige nommering" (van die swart Psalmboek dus) te behou, nuwes bloot met opeenvolgende nommers aan die einde by te voeg, om b-belymings ook aan die einde by te voeg met eie nommers en om Skrifbelymings in rubrieke te groepeer, kon nie so uitgevoer word om 'n ordelike geheel daar te stel nie. Die Deputate is oortuig dat die huidige praktyk die doelstellings die beste dien.

Besluit: 'n Staking van stemme vind plaas. Die aanbeveling verval en die besluit van 2003 staan dus.

1.2 Keuring van nuwe Belydenisliedere

p613:4.6

"4.6.1 Die beoordeling van ingestuurde Belydenisliedere is 'n voortdurende proses waarmee 'n Subkommissie van die Deputate besig is. Moontlike ander belymings (of Belydenisliedere) van wyle dr AGS Venter word tans afgerond en finaal beoordeel.

4.6.2 Finale Rapport en aanbevelings hieroor sal in die Aanvullende Rapport ter tafel gelê word.

Besluit: Kennis geneem."

1.3 Nuwe Messiaanse weergawe van Psalm 110

p739:1.6.2

Vanuit die hele gesprek in die Kommissie met die beoordeling van die Beswaarskrif (van die Gereformeerde Kerk Pretoria-Rooiwal teen die aanbeveling van die 2001-omdigting van Psalm 110 deur Sinode 2003) het dit duidelik geword dat daar 'n sterk behoefte bestaan aan 'n Messiaanse duiding van Psalm 110, selfs sterker as in die 1936-belyming. In die Gereformeerde wêreld bestaan voorbeelde van sodanige belymings waar Christus uitdruklik in Psalm 110 aangedui word. Sodanige duiding was buite die opdrag ten opsigte van die 2001-omdigting. Daarom word die volgende aanbeveel:

1.6.2.1 Die Deputate Liturgiese Sake stel ondersoek in na die moontlike daarstel van 'n geskikte Skrifbelyming van Psalm 110 waarin die Messias uitdruklik aangedui word

1.6.2.2 Die Deputate Liturgiese Sake hou sodanige Skrifbelyming aan die volgende Sinode voor

Besluit: Goedgekeur.

1.4 Voetnote by Messiaanse Psalms

p745:2

Dat op die volgende wyse aan die Beskrywingspunt gevolg gegee word:

2.1 Die te benoemde Deputate vir Liturgiese Sake hersien die formulerings van die bestaande voetnote in lyn met die besluit van Handeling 2003:642 met oorweging van die motiverings van die Beskrywingspunt.

2.2 Al die tekste uit die Psalms wat in die Nuwe Testament aangehaal is, met 'n direkte verbinding aan Christus, word met voetnote aangedui.

Besluit: Goedgekeur.

1.5 Riglyne vir ordereelings wanneer 'n ouderling of ander voorganger die erediens lei

p748:2

Daar word op die volgende wyse aan die Beskrywingspunt gevolg gegee:

1.2 Aan die te benoemde Deputate vir Liturgiese Sake word opgedra om 'n studie te doen oor die volgende sake:

1.2.1 Riglyne saam te stel vir die voorganger in die eredienste wat in lyn is met die besluite van 1985 en 1997 tov die liturgie, met inagnome van vorige besluite tov leesdienste.

1.2.2 Om die Sinode te adviseer oor die volgende sake: afbid van die seën aan die begin van die erediens, bevestiging van diensknegte, hantering en aflegging van Geloofsbelydenis, gebruik van oudiovisuele hulpmiddels, ens.

Besluit: Goedgekeur.

1.6 Keuring van nuwe Skrifberymings

Benewens bogenoemde opdragte van Sinode 2006, is daar ook 'n staande opdrag aan die Deputate om nuwe Skrifberymings wat ontvang word, te beoordeel en 'n aanbeveling daarvoor aan die Sinode te maak (kyk Handeling 1994:538-539).

1.7 Samevattende oorsig oor opdragte aan die Deputate Liturgiese Sake

Die opdragte van Sinode 2006 aan die Deputate behels dus vyf sake, naamlik:

- (1) Meer verbruikersvriendelike numerering van die Psalms
- (2) Keuring van nuwe Belydenisliedere en Skrifberymings
- (3) Nuwe Messiaanse weergawe van Psalm 110
- (4) Voetnote by Messiaanse Psalms
- (5) Riglyne vir ordereelings wanneer 'n ouderling of ander voorganger die erediens lei.

Besluit: Kennis geneem van 1.1 tot 1.7.

2. Uitvoering van die opdrag

2.1 Meer verbruikersvriendelike numerering van die Psalms

2.1.1 Numerering van die Psalms

2.1.1.1 Sake waarvan die Sinode moet kennis neem

2.1.1.1.1 Die huidige numereringstelsel waarvolgens die Psalms van die 2003-Psalmbboek gerangskik is, is nie verbruikersvriendelik nie en maak dit moeilik om te gebruik.

2.1.1.1.2 Die huidige numereringstelsel (asook die afspraak dat nie verwys sal word na die "Totius-" of "Cloete weergawe van 'n Psalm nie – kyk Handeling 2003:640, 3.2.1), het tot gevolg dat die betrokke bladsynommer waarop dit voorkom, as verwysing gebruik word wanneer 'n bepaalde Psalm gesing word. Die bladsynommers is egter relatief klein gedruk, omdat die spasie op elke bladsy beperk is. Die gevolg hiervan is dat dit veral vir ouer lidmate redelik moeilik is om die betrokke weergawe van 'n bepaalde Psalm op te soek. Daar ontstaan veral verwarring in gevalle waar daar meer as twee weergawes van 'n bepaalde Psalm in die Psalmboek opgeneem is (bv die vier weergawes van Ps 23).

2.1.1.2 Sake waarvoor die Sinode moet besluit

2.1.1.2.1 Die Deputate beveel aan dat die Psalms genommer word as volg:

Ps 23-1

Ps 23-2

Ps 23-3

Ps 23-4

Motivering:

- (a) met hierdie wyse van numerering is dit nie nodig om klein gedrukte bladsynommers op te soek nie
- (b) verwarring oor die betrokke Psalm wat gesing word kan grootliks uitgeskakel word
- (c) aanduidings kan sonder veel implikasies vir die setwerk by die bestaande opskrifte van die Psalms bygevoeg word

2.1.2 Numerering van die Skrifberymings

2.1.2.1 Sake waarvan die Sinode moet kennis neem

2.1.2.1.1 By Sinode 2006 was daar 'n staking van stemme mbt die kwessie van die numerering van die Skrifberymings. Die implikasie van hierdie staking van stemme is dat Sinode 2003 se besluit oor die numerering van die Skrifberymings geldig bly.

2.1.2.1.2 Sinode 2003 se besluit hou in dat die numerering van die Skrifberymings by 'n herdruk van die Psalmboek gewysig sal moet word na 'n numereringstelsel waarin al die nuwe berymings wat sedert 2003 deur die Sinode goedgekeur is, bloot ná Skrifberyming 54 bygevoeg word as Skrifberymings 55, 56, 57 ens.

2.1.2.2 Sake waaroor die Sinode moet besluit

2.1.2.2.1 Ten spyte van bogenoemde beveel die Deputate nogtans aan dat die huidige stelsel van numerering en rubrisering van die Skrifberymings (soos dit in die 2003-Psalmbok gebruik word) behoue bly.

Motivering:

- (a) Die koste-implikasies van 'n alternatiewe numereringstelsel is geweldig hoog
- (b) Die huidige numereringstelsel maak dit moontlik om huidige en toekomstige nuwe goedgekeurde Skrifberymings sinvol volgens rubrieke in te deel en bymekaar te groepeer
- (c) Hierdie wyse van rubrisering is in pas met wat Totius self gedoen het met die 1939 Skrifberymings, en met wat tans wêreldwyd die praktyk is.

Besluit: Die volgende Ordevoorstel is goedgekeur:

- 1. Die saak oor numerering/rubrisering word nie verder bespreek nie.**
- 2. Die saak word verwys na die te benoemde Deputate.**
- 3. Insette van die kerke moet verkry word.**
- 4. Die te benoemde Deputate ontvang die mandaat om die saak af te handel.**

2.2 Keuring van nuwe Belydenisliedere en Skrifberymings

2.2.1 Sake waarvan die Sinode kennis moet neem

2.2.1.1 'n Aantal nuwe Belydenisliedere en Skrifberymings is ontvang en beoordeel

2.2.1.2 Die kriteria wat Sinode 1994 (kyk Handeling 1994:538-539) en Sinode 1955 (kyk Handeling 1955:65) daargestel het, is gebruik om die liedere te beoordeel.

2.2.1.3 Terugkoppeling oor die beoordeling van die Deputate is aan elke betrokke berymer/omdigter gegee, of aan die naasbestaandes van berymers/omdigters wat reeds oorlede is.

2.2.1.4 Moontlike ander Belydenisliedere en Skrifberymings word tans afgerond en finaal beoordeel. Indien dit aanbeveel kan word vir gebruik in eredienste van die GKSA, sal dit in die Aanvullende Rapport van die Deputate Liturgiese Sake ter tafel gelê word.

Besluit: Kennis geneem van 2.2.1.1 tot 2.2.1.4.

2.2.2 Sake waaroor die Sinode moet besluit

2.2.2.1 Die volgende Belydenisliedere word deur die Deputate aanbeveel vir gebruik in eredienste van die GKSA:

Troos vir lewe en sterwe

Dr AGS Venter

Omdigting van Heidelbergse Kategismus, Sondag 1 (vr/antw 1)

Melodie: Ps 145

1.
Troos my tog, Heer, in lewe en in dood,
want uit myself kom ek nie uit die nood.
U het my siel en liggaam losgekoop,
daarom rig ek op Christus al my hoop.

2.
Met bloed so kosbaar het Hy vol betaal,
Hy het my uit die duisternis kom haal.
Die Here sorg, Hy weet van elke haar,
in elke krisis weet ek: Hy is daar!

3.
In alles is die Here goed vir my!
Ook word ek altyd deur sy Gees gelei:
hier waar ek lewe, wil ek Jesus eer,
wanneer ek sterf, dan leef ek by die Heer.

Besluit: Goedgekeur.

Jesus, ons Verlosser **Dr AGS Venter**
Omdigting van Heidelbergse Kategismus, Sondag 11 (vr/antw 29)
Melodie: Gesang 183 ("Heilige Jesus, Heer van die Here...")

Jesus, Verlosser,
Seun van ons Vader,
van al my sondes maak U my vry.
U Naam is enig,
U leef vir ewig,
U het gesterf, o Heer, vir my.

Besluit: Goedgekeur.

Krag in brood en wyn **Dr AGS Venter**
Omdigting van Heidelbergse Kategismus, Sondag 28 (vr/antw 75)
Melodie: Ps 119 (1936-beryming, tweede melodie)

1.
Uit u woorde weet ons, Here,
dat die brood en wyn ons voed.
Ons moet dink by hierdie maaltyd
aan u liggaam en u bloed.
U belofte is die offer
wat U gee om my te red.
Ek sien tekens voor my oë
en ontvang dit in gebed.

2.
Heer, u liggaam is gekruisig
en u bloed het U gestort.
U versterk my gees vir ewig,
U bepaal wat van my word.
Ek ontvang die brood en beker
as die tekens van u trou.
Ek sal sing want ek weet seker
dat u liefde my omvou.

Besluit: Goedgekeur.

2.2.2.2 Die volgende **Skrifberymings** word deur die Deputate aanbeveel vir gebruik in eredienste van die GKSA:

Wat eers vir my 'n bate was

Beryming van Filippense 3:7-12 [A-3]

Melodie: Lied 396

Dr AP van der Colf

1.
Wat eers vir my 'n bate was
beskou ek nou as net 'n las.
Dis niks teen wat ek alles wen
om Christus as my Heer te ken.
2.
Omdat ek glo, is ek vergeef
en vrygespreek om te kan leef.
Niks kon ek doen – maar deur die Gees
laat God my een met Christus wees.
3.
Mag ek al meer, as God se kind,
die krag van Christus ondervind –
die krag wat my uit lyding, nood
met Hom laat opstaan uit die dood.
4.
Ek span my in om te verkry
wat Christus vir my voorberei.
Ek gee myself, my hele saak,
aan Hom wat my sy eie maak.

Besluit: Goedgekeur.

Ek is die ware wingerdstok

Beryming van Johannes 15:1-8

Melodie: Lied 275 "O God van Jakob, deur u hand..."

Alternatiewe melodie: Ps 20 (Cloete omdigting)

Dr AP van der Colf

1.
Ek is die ware wingerdstok;
my Vader gee die groei.
Die lote wat nie vrugte dra
word deur Hom weggesnoei.
2.
Maar elke loot met vrugte aan
dié sny Hy skoon en reg.
So dra die loot al beter vrug,
en bly die eenheid heg.
3.
Ek is die ware wingerdstok;
elkeen van jul 'n loot.
Wie in My bly, en Ek in hom,
sy oes is vol en groot.

4.
Bly jul in My, my woord in jul,
kan jul My alles vra –
my Vader word verheerlik waar
jul volop vrugte dra.

5.
Ek het die Vader waarlik lief
en doen wat Hy wil hê;
ook jul sal in my liefde bly
as jul doen wat Ek sê.

6.
Dan loop jul vreugdebeker oor,
my blydschap maak jul sterk.
Kan daar 'n groter liefde wees
as wanneer vriendskap wêrk?

7.
Ek noem jul vriende as jul doen
dit wat Ek jul beveel.
Dit wat Ek van die Vader hoor
het Ek jul meegedeel.

8.
Wat jul die Vader deur My vra,
sal Hy gee in sy trou.
Ek stel jul aan om vrug te dra –
die vrug van liefde hóú.

Besluit: Goedgekeur.

Verheerlik God

Dr AP van der Colf

Beryming van 1 Petrus 1:3-9

Melodie: Ps 128 (1936-weergawe)

Alternatiewe melodie: Lied 354 "O Christus ons verlange..."

1.
Verheerlik God, die Vader
van Christus onse Heer!
Hy laat ons saam met Jesus,
nuut leef en triomfeer.
Dit gee die hoop wat lewe,
wat vas en seker bly:
'n erfnis in die hemel
klaar vir ons voorberei.

2.
Jul gló – en jul word veilig
deur God se krag bewaar;
jul heil word teen die einde
ten volle openbaar.
In allerlei beproewing,
laat dit jul inspireer:
geloof wat eg getoets is,
is ál wat nie verweer.

3.
 Geloof is veel meer kosbaar
 as goud – wat sal vergaan.
 Geloof word ook gesuiwer
 om heerlik te kan staan.
 Jul liefde vir die Here
 - al bly Hy ongesien –
 jul blydschap, onuitspreeklik,
 het Hy vir jul verdien.

Besluit: Word nie goedgekeur nie.

2.3 *Nuwe Messiaanse weergawe van Psalm 110*

2.3.1 Sake waarvan die Sinode kennis moet neem

- 2.3.1.1 In opdrag van Sinode 2006 is alle gemeentes deur middel van 'n korrespondensiestuk vanaf die Administratiewe Buro, berigte in *Die Kerkblad*, asook kennisgewings op die poslys van die GKSA versoek om lidmate met die nodige gawes aan te spoor om 'n nuwe omdigting van Psalm 110 te skep, sodat die Deputate dit kan ontvang en kan beoordeel.
- 2.3.1.2 In bogenoemde stukke is spesifieke melding gemaak van die vereiste dat die Messias uitdruklik in sodanige beryming moet voorkom en dat die riglyne van Sinode 2003 gebruik sal word vir die beoordeling van sodanige berymings.
- 2.3.1.3 Sewe Skrifberymings van Psalm 110 is in reaksie hierop ontvang.
- 2.3.1.4 Nie een van die Skrifberymings van Psalm 110 wat ontvang is, kan vir aanbeveling aan die Sinode voorgelê word nie, omrede nie een daarvan voldoen aan die riglyne soos neergelê deur Sinode 2003 nie.

Besluit: Kennis geneem van 2.3.1.1 tot 2.3.1.4. Opdrag word aan die te benoemde Deputate gegee om nuwe omdigtings van Ps 110 (Messiaanse weergawe) in te kry vir beoordeling volgens die riglyne van die Sinode.

2.4 *Voetnote by Messiaanse Psalms*

2.4.1 Sake waarvan die Sinode kennis moet neem

- 2.4.1.1 Moontlike hersiening van bestaande voetnote in die 2003-Psalmbboek is ondersoek, met in agneming van die riglyne vervat in Handeling 2003:642.
- 2.4.1.2 Moontlike byvoeging van voetnote is ook ondersoek, ten einde te verseker dat al die tekste uit die Psalms wat in die Nuwe Testament aangehaal is, met 'n direkte verbinding aan Christus, deur middel van voetnote in die 2003-Psalmbboek aangedui word.

Besluit: Kennis geneem van 2.4.1.1 en 2.4.1.2.

2.4.2 Sake waarvoor die Sinode moet besluit

- 2.4.2.1 Die volgende hersienings van bestaande voetnote word deur die Deputate aanbeveel:

Psalm 22: 8-9, asook 22:17

Huidige bewoording van voetnote:

“Jesus gebruik die begin van Psalm 22 (strofe 1 in beide weergawes) in Matteus 27:46 en Markus 15:34 as een van sy kruiswoorde. Psalm 22:19 (strofe 7 in die 1936-beryming en strofe 5 in die 2001-omdigting) word in Johannes 19:24 met verwysing na Jesus Christus gebruik (kyk ook Markus 15:24 en Lukas 23:34). Psalm 22:23 (strofe 9 in die 1936-beryming en strofe 6 in die 2001-omdigting) word in Hebreërs 2:12 met verwysing na Jesus Christus gebruik.”

Aanbeveling: wysig die bewoording om te lees:

“Verskillende verse van Psalm 22 word in die evangelies aangehaal in die beskrywing van die kruisgebeure, w.o. Matteus 27: 35, 39, 43, 46; Lukas 23: 33, 34, 35; Markus 15: 24, 29-30, 34 en Johannes 19: 23, 24. In Hebreërs 2:12 word ook 'n aanhaling uit Psalm 22:23 (strofe 9 in die 1936-beryming en strofe 6 in die 2001-omdigting) met verwysing na Jesus Christus gebruik.”

Motivering: In die bestaande voetnoot is die lys Nuwe-Testamentiese teksgedeeltes waarin sekere verse van Psalm 22 aangehaal word, nie volledig nie. Die bladuitleg laat egter beperkte ruimte vir voetnote en daarom kan 'n verwysing soos hierbo gebruik word.

Psalm 41:10

Huidige bewoording van voetnoot:

“Jesus gebruik Psalm 41:10 (strofe 5) in Johannes 13:18 met verwysing na Homself.”

Aanbeveling: wysig die bewoording om as volg te lees:

“Jesus gebruik hierdie woorde van Psalm 41:10 in Johannes 13:18.”

Motivering: Die woorde “met verwysing na Homself” wat tans by die betrokke voetnoot voorkom, kan verwarring skep.

Psalm 78:24

Huidige bewoording van voetnoot:

“Psalm 78:24 (strofe 9 in die 1936-beryming en strofe 7 in die 2001-omdigting) word in Johannes 6:31-32 met verwysing na Jesus Christus gebruik.”

Aanbeveling: wysig die bewoording om as volg te lees:

“Jesus gebruik Psalm 78:24 (strofe 9 in die 1936-beryming en strofe 7 in die 2001-omdigting) in Johannes 6:32 met verwysing na Homself.”

Motivering: In Johannes 6:32 is dit Jesus self wat aan die woord is en Hy pas Psalm 78:24 op Homself toe.

2.4.2.2 Na deeglike oorweging van voorstelle word op hierdie stadium geen byvoeging van voetnote deur die Deputate aanbeveel nie.

Besluit: Goedgekeur – wysiging is reeds aangebring – Deputate Handeling.

2.5 *Riglyne vir ordereelings wanneer 'n ouderling of ander voorganger die erediens lei*

2.5.1 Riglyne vir sogenaamde “leesdienste”

2.5.1.1 *Sake waarvan die Sinode moet kennis neem*

2.5.1.1.1 Interpretasie van die opdrag

Die Deputate het in die loop van die studie besef dat die opdrag deur die Nasionale Sinode Potchefstroom gegee is, maar dat ons na die eenwording met Sinode Middellande aan die Algemene Sinode gaan rapporteer.

Die riglyne wat ons voor die Algemene Sinode lê, gaan dus noodwendig ook van toepassing wees op kerke uit die eertydse Sinode Middellande. Benewens die besluite en gebruike van Sinode Potchefstroom oor die liturgie en spesifiek oor die leesdiens, het die Deputate dit noodsaaklik geag om ook aan dié wat in die destydse Sinode Middellande gegeld het, aandag te gee. Hierin het die Deputate gesteun op die bydraes van proff RS Letšosa (wie se proefskrif juis oor 'n relevante liturgie vir die kerke in die destydse Sinode Middellande handel) en SJ van der Merwe (wat jare lank self kerke in die ressort van die destydse Sinode Middellande bedien).

Soms het die Deputate dit nodig geag om te onderskei tussen kerke uit die destydse Sinode Potchefstroom en dié van die eertydse Sinode Middellande. In die res van die Rapport word die term Afrikataalsprekende kerke gebruik om die eiesoortige situasie en behoeftes in dié kerke onder die loep te neem wat deel van die eertydse Sinodes Middellande en Soutpansberg gevorm het. In onderskeiding van die Afrikataalsprekende kerke, word verder verwys na die Afrikaanssprekende kerke.

2.5.1.1.2 Sinodebesluite

Sinode Middellande het nie gereeld vergader nie. Tog het daar bepaalde liturgiese gebruike in die kerke van daardie Sinode ontstaan. Die gebruike wat ontstaan het, word op toepaslike plekke in die res van die Rapport te berde gebring.

2.5.1.1.2.1 Sinode Potchefstroom

Handeling 1894 (Handeling, 1894:64, 170)

'n **Beskrywingspunt** dien:

Of een ouderling die in de gemeente voorgaat het recht heeft om den zegen uit te spreken.

Besluit: *De Synode beschouwt het uitspreken van den zegen te behooren tot het ambt van den leeraar, dat een ouderling zich er dus van moet onthouden.*

Handelinge 1942 (Handelinge, 1942:190, 115)

Beskrywingspunt:

Aangesien dit blyk dat daar 'n behoefte bestaan vir meer uniformiteit ivm ons leesdienste, word die Generale Sinode gevra om 'n leidraad te gee oor die orde en afhandeling van leesdienste.

Besluit: *In verband met die uniformiteit van ons leesdienste adviseer die Alg. Sinode aan die Part. Sinode K.P. om aan kerkrade op te dra, om as leidraad te volg die vasgestelde liturgiese orde van ons kerk (Sinode 1933) met weglating van die votum (Ps 124:8), en die uitspraak van die seën (Num 6:14-26 en 2 Kor 13:13) aan die begin en einde van die diens.*

Handelinge 1961 (Handelinge, 1961:449-452, 150)

'n **Beswaarskrif** van die Gereformeerde Kerk Vereeniging dien teen die besluit van Sinode 1942. Uittreksels uit hierdie Beswaarskrif word hieronder in **Bylae 1** weergegee. 'n Kommissierapport word ingedien, waarna die Sinode besluit:

Besluit:

2.2.3.1 "(a) Die Beswaarskrif raak die woorde 'met weglating van die votum (Ps 124:8) en die uitspraak van die seën (Num 6:14-26 en 2 Kor 13:13) aan die begin en einde, van die diens' in art 115 van Sinode 1942, wat kerkrade adviseer oor uniformiteit by leesdienste."

2.2.3.2 "(b) Die besware van die beswaarde broeder word gehandhaaf en die besluit van 1942 (art 115) word: 'In verband met uniformiteit van ons leesdienste adviseer die Algemene Sinode ... om as leidraad te volg die vasgestelde liturgiese orde van die Sinode 1927 met die uitspraak van die votum (Ps 124:8) aan die begin en die afbid van die seënbede aan die einde."

Handelinge 1985 (Handelinge 1985:398-425, artt 91, 96, 209, 251)

In 'n breedvoerige Rapport oor Liturgiese Sake is daar geen verwysing na die leesdiens nie. Daar is wel 'n aanduiding dat 'n **proponent as liturg** aan die orde gekom het ten opsigte van die groetseën. Vir die doel van hierdie Rapport lê die belang daarvan daarin dat die proponent wél die Woord selfstandig bedien. Hy doen dit egter nie as lerende ouderling nie. Daar is genotuleer:

"3.2.5.3 Aangesien u Kommissie nie hier tot 'n afgeronde aanbeveling ten opsigte van proponente kon kom nie, word aanbeveel dat dit na 'n te benoemde Studiekommissie verwys word.

Besluit: *Hierdie punt verval."*

Dat die leiding van 'n erediens deur 'n proponent ter sprake gekom het, is interessant in die lig daarvan dat hy, soos die ouderling of ander voorganger wat 'n leesdiens hou, slegs 'n stigtelike woord spreek (Van der Walt, 1962:8).

Opmerking:

Die Sinode het sonder motivering afgestap van die aanbeveling dat hierdie aangeleentheid na Studiedeputate verwys moet word. Die proponent is reeds akademies en kerklik geskik bevind om bedienaar van die Woord te wees en dus ook in die erediens voor te gaan. Deur voor te gaan in 'n erediens, proponeer hy met die oog op 'n beroep. Die vraag is of sy prediking steeds slegs die spreek van 'n stigtelike woord behels. Hierdie aangeleentheid val egter nie onder die opdrag van hierdie Deputate nie. Dit verdien tog na die oordeel van die Deputate verdere ondersoek.

Handelinge 1997 (Handelinge 1997:731-768, artt 85, 150, 160, 239)

2.2.5.1 Ten opsigte van die groetseën word kennis geneem van die volgende saak:

“6.3.1.2 God stuur gevolmagtigde verteenwoordigers wat sy groetseën aan die gemeente bring en afkondig. Die groetseën is gegrond in die groetseën van die Nuwe-Testamentiese briewe, waar die gevolmagtigdes dit in die Naam en op gesag van die Sender proklameer. Die groet- en wegstuurseën word in opdrag van God en namens God self op die gemeente gelê soos die woorde en die liggaamstaal met die hande getuig.

“Besluit: Kennis geneem van punt 6.3.1.”

2.2.5.2 Die volgende punt is ten opsigte van die wegstuurseën ter sake:

“10.2.2 Dit moet liturgies in woord en gebaar duidelik wees dat die dienaar gemagtig is om die seën van die Verbondsgod, namens Hom, op die Verbondsgemeente te lê.

“Besluit ten opsigte van 10.2.1–10.2.3: Goedgekeur soos gewysig (wysiging reeds aangebring – Deputate Handelinge).”

2.5.1.1.2.2 Sinode Middellande

In die opsomming van sy proefskrif stel prof RS Letšosa (2005:v) dit só met betrekking tot die destydse Sinode Middellande:

“Die liturgie is een van die belangrikste maar ook mees ondermynde aspekte van die Gereformeerde Kerke in die Middellandse Sinode. Daar is min navorsing gedoen oor die liturgie en net ’n betreklike klein aantal Kerkrade bekommer hulle oor die liturgie. Die gevolg is dat die meeste van die kerke in die Gereformeerde Kerke in die Middellande sinkretisme, sekularisme en modernistiese tendense in die gesig staan.”

Daar bestaan nie ’n liturgie vir die destydse Sinode Middellande nie. Die liturgiese besluite van Sinode Potchefstroom is meermale gebruik, sonder ’n formele besluit.

Prof RS Letšosa (2005:v, vi) sluit sy opsomming só af:

“’n Toepaslike liturgie vir die Gereformeerde Kerke in die Middellandse Sinode sal ’n dinamiese liturgie wees wat ’n interaktiewe kommunikatiewe karakter vertoon. Daar moet ’n dialoog plaasvind tussen God en Sy kinders. Die liturgie moet nie ’n individu wees wat tussen God en mens staan en die dialogiese aard van die liturgie ondermyn nie. Alle lidmate moet deelnemend wees en moet die liturgie volg. Hierdie studie beveel dus ’n vrye liturgie aan want Afrika-mense is spontaan. Hierdie liturgie moet egter gekenmerk word deur die nodige orde.”

2.5.1.1.3 Is die leesdiens ’n erediens?

2.5.1.1.3.1 Skrifgegewens

Die eintlike van die Nuwe-Testamentiese erediens is dat God en sy volk mekaar ontmoet in die samekoms van die verhoogde Christus en sy kerk, op die dag van Christus se opstanding: die eerste dag van die week. Waar twee of drie – die kleinste moontlike meervoud – in sy Naam met mekaar saamkom, daar is Hy in hulle midde. In die erediens is die twee partye van die verbond saam. God is die eerste. Van Hom gaan al die inisiatiewe uit. Hy roep deur sy Gees tot ’n samekoms en die twee partye ontmoet mekaar in die wederkerigheid van die liefde. Dit is op grond van die versoeningswerk van Christus moontlik. Die gemeente is daarom ook aktief: hulle mag sing, aanbid, luister en gawes gee. Dit is egter ’n antwoord-beweging. God bewerk die antwoord as Hy eerste sy volk tegemoet tree. Sy ontmoeting met die gemeente maak die ontmoeting van die gemeente met Hom en met mekaar moontlik. In kort kan die samekoms van die gemeente beskryf word as ’n drieërlei ontmoeting: ’n ontmoeting van God met sy volk en daarom ’n ontmoeting van sy volk met God en gelowiges met mekaar. Anders gestel: Dit is ’n samekoms van God in die Middelaar Jesus Christus, deur die krag van die Heilige Gees, met gelowiges, die liggaam van Christus. Liturgie (van die Grieks *leitourgia*) dui persoonlik, huislik en gemeentelik (kerklik) op wat mense doen wanneer hulle God ontmoet, na Hom luister en

Hom aanbid, godsdiens beoefen en Hom verheerlik. Dit is die opdrag van die Skrif aan die gemeente wat vandag in gemeenskap met die Here lewe. Selfs wanneer die geroepe voorganger ontbreek, bly die onus op die gemeente om liturgie te beoefen. Liturgiese orde dui die orde aan en nie die volgorde in die samekoms van die gemeente nie. Die volgorde kan 'n faset van orde wees, maar liturgiese orde is nie gelyk aan volgorde en ook nie aan formele liturgie nie. Orde sluit veral die harmonie in die handeling van 'n spesifieke samekoms in, asook die liturgiese inhoud van die handeling. Erediens word dikwels staties geneem, asof die "erediens" 'n program is wat begin en afgesluit word. Die dinamiese aspek van die samekoms in Gees en waarheid om te ontmoet, te gehoorsaam en met oorgawe te luister en te aanbid, kom nie altyd tot sy reg nie. Die handeling wat die gemeente as gemeente in die samekoms verrig, word in Engels met "worship" en in Duits met "Gottesdienst" uitgedruk. Die luister en aanbidding gaan in huise, in die werk- en ontspanningsplek en in die binnekamer van die gelowige voort, as uitvloeisel van die samekoms van die gemeente as volk van God.

Die Heidelbergse Kategismus stel die vereistes vir die erediens so vas: Die gemeente van God moet ywerig saamkom (met God en mekaar) om die Woord van God te hoor, die sakramente te gebruik die Here openlik aan te roep en om liefdegawes te gee.

2.5.1.1.3.2 Kerkgeskiedenis

In die eerste twee eeue is daar min gegewens. Uit dié wat wel beskikbaar is, is twee duidelike lyne sigbaar. Die lyn van die Sinagogale erediens en die lyn van die instelling van die Nagmaal. Daarom was die Woorddiens en die Nagmaal die twee brandpunte wat 'n erediens gevorm het. Die gebede het 'n baie belangrike deel van die erediens uitgemaak en daar is ook gesing. Gedurende die eerste vier eeue was daar wel 'n groet en 'n antwoord van die gemeente en 'n wegsturing van die gemeente. Tog was dit nie noodwendig onontbeerlike aspekte van die diens nie. In die vierde eeu word die sakramente, veral die mis, oorheersend en verdwyn die belangrike aspek van gemeenskap van God met sy gemeente en Christus as Middelaar in die erediens. Die ontmoeting word nou 'n ontmoeting van God met die priester en deur die priester in 'n mindere mate met die gemeente. Die gemeente word toekouers van handeling wat die priester verrig met sy rug na die gemeente gedraai.

In die Reformasie word die erediens in sy wese herstel. Die Woorddiens, Sakramente, gebede en kerklied vorm die ruggraat van die ontmoeting. Dit word 'n ontmoeting van God in Christus deur die werk van die Heilige Gees. Die kerkordelike beginsels vir die liturgie het gefokus op die Woorddiens en sakramente, die bevestiging van ampsdraers en huweliksbevestigings en hierdie handeling op grond van die Dordtse Kerkorde toegeken aan die geroepe en bevestigde bedienaar van die Woord. Die geskryfte van daardie tyd noem wel die gebruik van leesdienste waar die bedienaar van die Woord nie persoonlik aanwesig is nie, maar koppel die voorlesing aan die lees van 'n bevestigde bedienaar van die Woord se geskrewe preek.

2.5.1.1.3.3 Definisie van 'n erediens

'n Erediens is 'n drie-erlei samekoms: 'n samekoms van God en die gemeente (waarin Hy die inisiatief neem en hulle deur sy Gees saamroep), en voortspruitend daaruit (moontlik gemaak deur God se inisiatief 'n ontmoeting van die gemeente met God en met mekaar. Hierdie ontmoeting kan ook as gemeenskapsbeoefening beskryf word. Die elemente wat in 'n erediens onontbeerlik is, is Skriflesing, prediking, Sakramente, gebede, liedere, afdra van die liefdegawe. Ander handeling soos die Belydenis van geloof, die aanhoor van die Wet, die uitspreek (in plaas van afbid) van die seën is belangrik, maar nie in elke erediens noodsaaklik nie.

- 2.5.1.1.3.4 Bevinding insake Opdrag 1.2.1 : riglyne vir sogenaamde “leesdienste”
Uit bogenoemde (2.5.1.1.1-2.5.1.1.3) word afgelei dat ’n sogenaamde leesdiens, waar die preek van ’n bevestigde bedienaar van die Woord gelees word, wel ’n erediens is.

Besluit: Kennis geneem van 2.5.1.1.1 tot 2.5.1.1.3.4.

2.5.1.2 Sake waarvoor die Sinode moet besluit

Uit bogenoemde gegewens beveel die Deputate die volgende aan mbt riglyne vir sogenaamde “leesdienste”:

- 2.5.1.2.1 dat die riglyne van 1985 en 1997 tov die liturgie ook vir die leesdiens geld. (Oor die groetseën en die wegstuurseën word hieronder gerapporteer.)
- 2.5.1.2.2 dat die Deputate Liturgiese Sake wat deur Sinode 2009 benoem word, al die fasette van die proponent as voorganger in die erediens in die lig van KO, artt 3 en 16 en die besluite van 1985 en 1997 oor die liturgie bestudeer en aan Sinode 2012 daarvoor rapporteer.

Besluit: Goedgekeur.

2.5.2 Die situasie in die kerklike praktyk

2.5.2.1 Sake waarvan die Sinode moet kennis neem

Dit is noodsaaklik om die kerklike praktyk tov eredienste in Afrikaanssprekende kerke op die plattelandse voorpos en ook in die Afrikataal-sprekende gemeenskappe onder die loep te neem, aangesien die sogenaamde leesdienste veral in hierdie kerke in gebruik is.

In Bylae 2 word ’n beeld gegee van die praktiese omstandighede waarin eredienste gehou word. Hieronder volg ’n skets van die kerklike praktyk tov leesdienste met samevattende opmerkings uit Bylae 2.

2.5.2.1.1 Weerstand teen leesdienste

Daar bestaan ’n weerstand teen die sogenaamde leesdiens in beide Afrikaans- en in Afrikataalsprekende kerke. Vele gelowiges beskou dit selfs nie as ’n erediens nie. ’n Veel kleiner persentasie as gewoonlik neem aan leesdienste deel.

2.5.2.1.2 In Afrikaanssprekende kerke op die plattelandse voorpos

’n Bedienaar van die Woord gaan in selfs drie tot vier eredienste op ’n Sondag voor. Tussen eredienste word honderde kilometers tussen verskillende eredienspunte afgelê. Leesdienste is op verskeie eredienspunte aan die orde van die dag, aangesien die bedienaars van die Woord dit fisies onmoontlik vind om elke Sondag by elke eredienspunt te wees.

2.5.2.1.3 In die Afrikataalsprekende kerke

- 2.5.2.1.3.1 Daar is gemiddeld een predikant vir elke drie plaaslike kerke. Elke plaaslike kerk het daarbenewens verskeie eredienspunte. Benewens die bediening van die kerk waaraan die bedienaar van die Woord verbonde is, het hy ook groot verpligtinge as konsulent. Dit plaas ook druk op die voorbereiding van preke.

- 2.5.2.1.3.2 Die tipiese Afrikataalsprekende kerk het meer vroue- as manslidmate, terwyl die jongmense ook in die meerderheid is. Die kerkraad is dikwels klein, weens die klein groepie mans.

- 2.5.2.1.3.3 Die persepsie bestaan in hierdie kerke dat ouderlinge kan en mag preek. Dit mag hulle, volgens hierdie persepsie, nie ontnem word. Preek is vir hulle belangrik, hoewel voorbereiding nie as noodsaaklik geag word nie. Baie maal word ’n ouderling eers die Sondagoggend in die konsistorie aangewys wat moet preek.

- 2.5.2.1.3.4 Dit gebeur soms dat daar geen ouderling by ’n erediens teenwoordig is nie. ’n Diaken wat teenwoordig is, gaan dan in die erediens voor. Dit, tesame met die betrokkenheid van die diaken by die Kerkraad (KO, art 38), het tot gevolg dat daar nie op plaaslike vlak ’n duidelik onderskeid tussen die besondere dienste van ouderling en diaken is nie.

- 2.5.2.1.3.5 Veral tydens vakansietye daag daar soms geen ouderling of diaken by ’n eredienspunt op nie. Die vraag is of die teenwoordiges kan voortgaan en wél ’n

erediens hou? In sommige gevalle is slegs vroue teenwoordig. Die vraag is of hulle dan mag voortgaan en 'n erediens hou.

- 2.5.2.1.3.6 Daar is 'n behoefte om, benewens aan leesdienste as sodanig, ook aan die toerusting van voorgangers in leesdienste aandag te skenk.
- 2.5.2.1.3.7 Die tekort aan beskikbare predikante teenoor die talle eredienspunte lei in die praktyk daartoe dat gelowiges gereeld in eredienste saamkom sonder ontvangs van die groetseën en wegstuurseën. Tans is die gebruik wél dat die wegstuurseën van die Here deur die voorganger in die leesdiens afgebid word.

Besluit: Kennis geneem van 2.5.2.1 tot 2.5.2.1.3.7.

2.5.2.2 Sake waarvoor die Sinode moet besluit

- 2.5.2.2.1 Uit bogenoemde gegewens en in oorleg met prof A le R du Plooy, beveel die Deputate die volgende aan m.b.t. die situasie in die kerklike praktyk, waar leesdienste te sprake kom:
 - 2.5.2.2.1.1 Indien daar geen ouderlinge by 'n erediens is nie, kan die ontmoeting deurgaan as 'n byeenkoms van lidmate sonder amptelike toesig.
 - 2.5.2.2.1.2 'n Vroulike gelowige kan in 'n ontmoeting soos in 2.5.2.2.1.1 hierbo aangedui, voorgaan.

Besluit: Goedgekeur – wysigings is reeds aangebring – Deputate Handeling.

- 2.5.2.2.2 Die volgende riglyne, wat die nood in die kerke kan help lenig, word ook deur die Deputate aanbeveel:
 - 2.5.2.2.2.1 In die lig van die nuwe indeling in Streeksinodes en Klassisse moet naburige predikante aangemoedig word om in eredienste op nabygeleë eredienspunte voor te gaan.
 - 2.5.2.2.2.2 Lidmate wat daarvoor kwalifiseer, moet aangemoedig word om teologiese opleiding te ondergaan ten einde as bedienaars van die Woord te kwalifiseer.
 - 2.5.2.2.2.3 Klassisse kan versoek word om na die eis van plaaslike omstandighede te reël dat voorgangers in sogenaamde “leesdienste” met die oog daarop toerusting ontvang.
 - 2.5.2.2.2.4 Preke kan vir leesdienste beskikbaar gestel word deur meer preekbundels te publiseer en die Internet meer toeganklik te maak. Dit kan op plaaslike of in Klassisverband aandag kry.
 - 2.5.2.2.2.5 Preeksetse kan beskikbaar gestel word wat voorgangers in eredienste kan gebruik om vir die voorgaan in 'n erediens voor te berei.

Besluit: Kennis geneem van 2.5.2.2.2 tot 2.5.2.2.2.5.

2.5.3 Advies insake die seën

2.5.3.1 Sake waarvan die Sinode moet kennis neem

Die bestaande besluite gaan daarvan uit dat slegs die bedienaar van die Woord wat bevestig is die bevoegdheid het om die seën uit te spreek. Die voorganger in 'n leesdiens mag wél die seën van die Here by die uiteengaan van die gemeente afbid, maar moet by die ontmoeting met die votum volstaan.

Hieronder kom drie sake in fokus: (1) die besondere diens en die bevoegdheid daaraan verbonde; (2) die seën in die Ou en Nuwe Testament en (3) die seën in die leesdiens as erediens.

2.5.3.1.1 Die besondere diens en die bevoegdheid daaraan verbonde

In Breed e.a. (2008:15, 16) word die verskillende woorde wat in die Latynse teks van die Dordtse Kerkorde gebruik word, bespreek, waarop die stelling volg: “Al die woorde laat blyk dat dit in die kerk om nederige dienswerk gaan en nie om heerskappyvoering nie.” Die **Deputate Leerstellige Sake: Studiegroep ouderlingamp** stel in hul Rapport die implikasies van die openbaring in die Nuwe Testament oor die ouderlingdiens (die hele gedeelte is as Bylae 3 opgeneem): “Hierdie bibliologiese studie wys dat die diens van ouderling 'n wye mandaat van take omvat. Of 'n ouderling binne 'n gemeente spesifieke gespesialiseerde take kan ontvang, lyk op bibliologiese gronde moontlik. Die duidelike onderskeid tussen regeer- en leerouderlinge is uit die Nuwe Testament self nog nie duidelik nie, en is waarskynlik 'n latere ontwikkeling.” Van Ginkel (1975:31 ev) wys daarop

dat selfs die reformasie aanvanklik nie die ouderling en bedienaar van die Woord duidelik van mekaar afbaken nie. Dit word volgens hom eers sedert Wezel gedoen.

Navorsing oor die moontlike nadraai van die Rooms Katolieke onderskeiding: kerklikes en leke (vgl Bylae 4) laat blyk dat die Reformasie minstens in beginsel die Rooms Katolieke onderskeiding clerus – leke deurbreek het. In die Skrif word die onderskeie dienste sterk omskryf deur wat gedoen word, vgl Rom 12:6–8 en nie soseer deur die posisie wat die “ampsdraer” beklee nie.

2.5.3.1.2 Die seën in die Ou en Nuwe Testament (vgl Bylae 5 vir 'n vollediger uiteensetting)
Die seën was in **algemene gebruik** in die Bybel. Isak (Gen 27:23, 27, 30, 33–36, 38, 41, vgl ook Heb 11:20) en Jakob seën hulle seuns (Gen 48:15; 48:9, 16, 20; 49:28). Jakob seën ook Josef se twee seuns (Gen 45:9, 16, 20). Dawid seën Abigail (1 Sam 25:33). Simeon seën die gesin na die geboorte van Jesus (Luk 2:34). **Alle gelowiges** kry in die Nuwe Testament opdrag om selfs diegene wat hulle vervolg (Rom 12:14) en diegene wat hulle vervloek (Luk 11:28), te seën. Die seën kom ook in die **formele samekoms** van die volk van God tereg. Die **priesters** kry die opdrag om die seën uit te spreek (Num 6:22–27; vgl ook 2 Kron 30:27). Tog seën **konings** ook die volk van God (Dawid in 2 Sam 6:18 en Salomo in 1 Kon 8:14; 2 Kron 6:3). In Ps 118:26 tref ons die **wedersydse seën** tussen die **volk en die priesters** aan.

2.5.3.1.3 Die seën in die leesdiens as erediens
Nasionale Sinode 1985 (p400, 1.3; vgl ook **Nasionale Sinode 1997**:733, 3.1.3) wys op beide die kontinuïteit (vgl Hand 17:1, 10, 17; 18:4; 19:8), sowel as die radikale breuk (soos veral uit die Christelike liturgiese handeling van die doop en nagmaal blyk) tussen die sinagogale en die Christelike eredienste. “Die sinagogale erediens het veral 'n groot invloed uitgeoefen in die ontwikkeling van die *dialogkarakter* van die Christelike erediens. Verder het die elemente van wetvoorlesing, Skriflesing en –verklaring, gebede en seënbedes 'n blywende plek in die Christelike erediens ontvang. Vgl Bylae 6 vir 'n vollediger uiteensetting. Barnard (1981:100) beskryf die deelnemers aan die sinagogediens só: “Anders as die tempeldiens waar dit uitsluitlik aan die Levitiese priesterskap toevertrou was, is die sinagoge gedra deur die gemeente.” Hy vervolg (p102): “Die siening van die sinagoge as gemeentehuis en die geleentheid vir die lidmate om self deel te neem aan die diens, het die Christelike erediens oorgeneem.”

Die Evangelie in die sinagoges en in die huise verkondig:

Die volgende Skrifgedeeltes getuig van die verkondiging van die evangelie in die **sinagoges**:

Hand 9:20; 13:5, 14, 15, 42, 43; 14:1; 17:1, 10, 17; 18:4

Die volgende Skrifgedeeltes laat blyk dat die evangelie ook **in die huise verkondig is**: **Hand 5:42; 18:7, 8, 26; 20:20**

Die gemeente wat in 'n erediens saamkom, doen dit op God se bevel. Die belofte van Christus geld sekerlik ook die samekoms van die gemeente in 'n erediens: ... *waar twee of drie in my Naam saam is, daar is Ek by hulle*” (Matt 18:20). Die kerk wat tot eer van die Here saamkom, kan reken op sy seënende teenwoordigheid.

2.5.3.1.3.1 Die groetseën in die erediens

- (a) Met die toesegging van die groetseën bewerk die Bron daarvan genade en vrede en in die uitspraak daarvan deur die gevolmagtigde stort God genade en vrede in die gemeente
- (b) Genade dui op onverdiende, selfs verbeurde, guns van God en vrede skep 'n gemeenskap wat in harmonie, liefde en blydschap saamleef
- (c) Die benoemings waarmee God, die Heilige Gees en Jesus Christus beskryf word dui aan wie die Drie-enige God is en hoe Hy met betrekking tot die wêreld staan en optree.

2.5.3.1.3.2 Die wegstuurseën in die erediens

- (a) Die struktuur van die seën in Numeri 6 en 2 Korintiërs 13:13 dien daartoe dat die seën so kragtig moontlik in die harte van die geseëndes indring sodat die seën daar kan ontplooi en in hulle praktiese lewe effek kan hê
- (b) Die seën word deur gevolmagtigdes (priesters in die Ou Testament en apostels in die Nuwe Testament) op die volk gelê omdat dit God Self is wat sy seën in hulle instort
- (c) In die liturgiese tradisie van Israel het die seën gedien om die aanbidders seënend in die wêreld terug te stuur en om as 'n instrument te dien sodat God se seëninge deur middel van sy volk op die nasies van die wêreld kan kom.
- (d) Met "beskerming", "genade", "vrede", "liefde" en "gemeenskap" word die volle rykdom van God se gewes aan die volk toegesê.

2.5.3.1.3.3 Die Geskiedenis van die seën

In die Vroeë kerk is die kategumene en andere deur die biskop geseën wanneer hulle aan die einde van eerste deel die diens moes verlaat. Die gemeente is ook later in die diens geseën. In die Middeleeue verval die seën en word dit deur die mis vervang wat met sy sluitingswoorde die samekoms beëindig sonder dat 'n seën op die gemeente gelê word. Dit is merkwaardig dat eers sedert die Reformasie die priesterlike seën weer deel word van die erediens. Die Reformatore voer die seën weer in en kombineer dit met die wegstuurformule. Luther bring in 1523 die Trinitariese en Aäronitiese seën terug as wegstuurseën en so ontstaan in die vroeg-Reformasietyd 'n handeling wat diep in die Protestantse kringe sou wortel: Zwingli neem dit oor en Bucer en Calvyn gebruik die seën van Numeri 6 om die gemeente seënend weg te stuur (Handelinge, 1985:402): Die Sinode van Dordrecht 1574 skryf dit aan die kerke voor.

In die geskiedenis van die liturgie het die seën verskillende betekenis en funksies gehad. Die seën word in die Roomse mis as 'n wens verstaan en in die Oosterse liturgieë is dit as 'n gebed om die seën van die Here gesien. In Reformatoriese kringe is dit beskou as 'n toesegging van God deur die mond van die geordende herder en leraar (Barnard, 1985:577). Die juiste siening, volgens die Reformatore, is dat dit 'n verkondiging, afkondiging van die Here se seën is wat met die gesag van die Oorsprong van die seën kom. Die seën is 'n gawe, 'n *donation*, van die Here wat in sy Naam aan die gemeente verkondig en toegesê word. Die Bron van die seën is die Drie-enige God en Hy is die eintlike verlener van sy seën. Wat Hy spreek, geskied en wat Hy gee is onmiddellik werkzaam as dit in die geloof toegeëien word (Brienen, 1987:222). Die seën word gelê op die gemeente en die volle werk van God Drie-enig is daarin saamgevat. Die seën werk daarom nie magies nie, maar bly gesaghebbende spreke wat gelowig ontvang moet word (Barnard, 1985:577).

2.5.3.1.3.4 Die seën is onontbeerlik vir die lewe van die gemeente

Die gemeente van Jesus Christus moet in hulle samekoms die seën van die Here as onontbeerlike gawe ontvang. Sonder hierdie seën is gemeenskap met God en mekaar, geloofsvertroue en nakoming van elkeen se roeping in die wêreld nie moontlik nie.

2.5.3.1.3.5 Die groetseën is noodsaaklik vir die verdere handelinge in die erediens

Die groetseën stort al die gewes in die gemeente wat lidmate in staat stel om vrugbaar aan die erediens te kan deelneem

2.5.3.1.3.6 Die wegstuurseën stuur gelowiges as geseëndes na hulle leefwêreld om hulle roeping te kan vervul

Die gemeente is begenadig om deur God Self terug in hulle leefwêreld gestuur te word deurdat Hy sy seën in hulle stort. Sonder die wegstuurseën

kan die gemeente nie hulle roeping vervul, veral om getuies van Christus te wees nie.

2.5.3.1.3.7 Die bevoegdheid om die seën van die Here toe te sê

Daar is volledige ooreenstemming dat die bedienaar van die Woord bevoeg is om die Here se seën aan die gemeente toe te sê. Onder 2.5.3.1.7.2 word die huidige gebruik van die **afbid** van die seën ook op die groetseën toegepas en as alternatief daarvoor vir die afbid van die seën eerder die **verkondiging** van die seën van die Here.

2.5.3.1.3.7.1 Slegs die bedienaar van die Woord het die bevoegdheid om seën toe te sê

In die Ou Testament het slegs die persone wat in die amp van die priester staan die volmag gekry om in die Naam van die Here die seën, in die woorde wat regstreeks van God gegee is, af te kondig. Die seën word ook in die Nuwe Testament deur gevolmagtigdes (apostels) aan die volk toegesê, en daarmee word beklemtoon dat die seën regstreeks van God kom. In die briewe van die apostels maak hulle duidelike verskil tussen gebede en seëntoeseggings. Onder al die reformatore van die Sestiende eeu is die seën gesien as 'n toesegging van God deur die mond van die geordende herder en leraar.

Die een wat die seën uitspreek is 'n bemiddelaar hy kondig iets aan, gee iets deur, sonder om daarvoor self vrymagtig die beskikking te hê. Die geroepe voorganger lei, as dienaar van God, kragtens die apostolaat in die dienste in elke gemeente (vgl onder andere Hand 3:11; 5:19, 20, 40-42; 6:2, 8; 9:15; 13:1,2; 14:22, 23; 15:22; 1 Kor 16:13-20, ens), en voor besondere handeling uit kragtens goddelike roeping en missie. Dit behels onder andere die groetseën en die wegstuurseën en die bediening van die sakramente (Handelinge, 1997:732). Die vraag is dus of die gemeente die groetseën en wegstuurseën as toesegging moet ontbeer as daar wel 'n geroepe en gevolmagtigde bedienaar deelneem aan die erediens, maar nie die prediking en ander liturgiese handeling behartig nie? Die antwoord hierop moet 'n besliste "nee" wees. Uit die erfenis van die reformasie is dit duidelik dat een persoon nie al die handeling in die erediens hoef te behartig nie. Ook dat daar 'n beduidende verskil is van die effek op die lewe van die gemeente wanneer die seën afgebid word en wanneer die seën toegesê word. Al word by die afbid van die seën geglo dat die gebed verhoor sal word, het dit nie die gesag wat die afkondiging van die seën deur 'n gevolmagtigde bedienaar van die Woord het nie. Die gevolmagtigde bedienaar lê die seën wat regstreeks van God kom gesaghebbend op die gemeente.

Die besluite van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika betwyfel nie dat waar leesdienste gehou word, dit wel 'n erediens in die ware sin van die woord is nie, maar verbind die uitspreek van die seën aan die bediening van die Woord, soos die prediking en bediening van sakramente.

2.5.3.1.3.7.2 Die voorganger by die leesdiens en die toesegging van die seën – vgl Bylae 7

Die uitgangspunt van hierdie standpunt is die definisie van die erediens (kyk na 2.5.1.1.3.3 hierbo) wat onder invloed van die sinagogale erediens 'n dialoogkarakter ontwikkel het (Sinode 1985:400). God inisieer self die ontmoeting, en behou deurgaans die inisiatief in die erediens. Hy spreek telkens die gemeente aan en verlang 'n antwoord van die gemeente. Uiteindelik spreek Hy ook die laaste woord met die wegstuurseën wat die vergaderde gemeente in sy Naam opgelê word. Die riglyne vir die erediens (Sinodes 1985 en 1997) gee hieraan uitdrukking.

Volgens bestaande besluite en die huidige gebruik in die Gereformeerde Kerke het die voorganger in 'n erediens anders as 'n bedienaar van die Woord nie die bevoegdheid om die Here se seën aan die gemeente toe te sê

nie. Wanneer iemand anders as 'n bedienaar van die Woord as voorganger in 'n erediens optree, lees hy weliswaar die preek van 'n bedienaar van die Woord. Tog verleen die kerkraad die bevoegdheid aan hom om in die erediens voor te gaan en verrig hy sy taak ook onder die kerkraad se toesig. Witvliet (2003) wys daarop dat die bevestiging van 'n bedienaar van die Woord met handoplegging die erkenning van 'n bepaalde pastorale verhouding is en nie van die status van die persoon nie. Hy vervolg: "Reserving the greeting and benediction or certain gestures (such as the raising of arms) for the pastor is a provisional strategy chosen by a tradition, denomination, or congregation in order to heighten the significance of these words, to help people hear them as a here-and-now statement of God's ever-present, ever-new promise."

Desondanks is Witvliet (2003) se antwoord op 'n vraag oor die wyse waarop 'n voorganger wat nog nie as bedienaar van die Woord bevestig is nie, die seën kan lei:

"Consider a simple reading of a scriptural blessing: "Hear God's promises, as recorded in 1 Thessalonians 5: 'May the God of peace himself sanctify you entirely; and may your spirit and soul and body be kept sound and blameless at the coming of our Lord Jesus Christ. The one who calls you is faithful, and he will do this.' Praise God for this sure promise." Or consider a prayer for God's blessing, such as a prayer based closely on Psalm 67: "Almighty God, be gracious to us and bless us and make your face to shine upon us, that your way may be known upon earth, your saving power among all nations."

Hierdie advies maak daarvoor voorsiening dat die groetseën in die geval van 'n leesdiens óf afgebid, óf deur middel van die voorlees van 'n Skrifgedeelte verkondig word. Die Deputate se voorgestelde riglyne hieronder sluit hierby aan.

Die volgende **opmerkings** is ter sake:

- (a) In die riglyne vir die liturgie (1985 en 1997) geskied die toesegging in beide die groetseën en wegstuurseën in die Naam van die Here, terwyl die gelowige die Here se seën ontvang. Waar die seën afgebid word – soos tans betreffende die wegstuurseën – is die woorde die gemeente en nie die Here s'n nie. Indien die afbid ten opsigte van die wegstuurseën aanvaarbaar is, kan daar egter geen prinsipiële beswaar daarteen wees dat dit ook ten opsigte van die groetseën gebeur nie. Vandaar die riglyn soos voorgestel by 2.5.3.2.1.1 hieronder.
- (b) Die verkondiging van die seën van die Here deur Skriflesing handhaaf in beide die geval van die groetseën en die wegstuurseën na die oordeel van die Deputate die gebruik van die Skrifwoord soos wat dit onder leiding van die Heilige Gees opgeteken is. Dit laat blyk ook duideliker as in die geval van 'n afbid van die seën dat die Alfa en die Omega (Op 1:8) ook in só 'n erediens die eerste (weliswaar na die votum) en die laaste woord spreek. Vandaar die riglyn by 2.5.3.2.1.2 hieronder.

2.5.3.1.3.8 Die gemeente moet die seën beaam en gelowig aanneem

Dit is noodsaaklik dat die gemeente die seën gelowig moet toe-eien deur 'n aktiewe handeling, naamlik deur daarop "amen" te sê.

Besluit: Kennis geneem van 2.5.3.1 tot 2.5.3.1.3.8.

2.5.3.2 Sake waaroor die Sinode moet besluit

2.5.3.2.1 Die Deputate beveel die volgende aan as riglyne vir die afbid en verkondiging van die seën deur die voorganger by die leesdiens:

- 2.5.3.2.1.1 Die afbid van die groetseën deur die voorganger by die leesdiens kan, op voetspoor van die huidige gebruik ten opsigte van die wegstuurseën, bv op die volgende wyse geskied:

“Mag die genade en vrede van God ons Vader en die Here Jesus Christus met ons wees. Amen” (1 Kor 1:3).

2.5.3.2.1.2 Die verkondiging / afkondiging van die seën van die Here uit die Skrifteks kan bv. op die volgende wyse geskied:

2.5.3.2.1.2.1 Groetseën

“Hoor die belofte van die Here in 1 Kor 1:3 vir hierdie samekoms:

‘Genade en vrede vir julle van God ons Vader en die Here Jesus Christus!’” (1 Kor 1:3).

’n Meer uitgebreide Skrifgedeelte uit een van die briewe kan (met weglating van die naam van die gemeente aan wie die brief oorspronklik gerig is) op die volgende wyse gebruik word:

“Aan die gemeente van God ..., wat Hy vir Hom in Christus Jesus afgesonder en geroep het om aan Hom te behoort, en verder aan almal, waar hulle ook al mag wees, wat die Naam aanroep van Jesus Christus, hulle Here en ons Here. Genade en vrede vir julle van God ons Vader en die Here Jesus Christus!” (1 Kor 1:2, 3).

2.5.3.2.1.2.2 Wegstuurseën:

“Hoor die versekering van die Here in 2 Kor 3:13 waarmee ons as sy kinders gaan leef:

‘Die genade van die Here Jesus Christus en die liefde van God en die gemeenskap van die Heilige Gees sal by julle almal wees.’”

Besluit: Goedgekeur.

2.5.4 Advies insake bevestiging van ampsdraers en die aflegging van belydenis van geloof

2.5.4.1 Sake waarvan die Sinode moet kennis neem

2.5.4.1.1 Die bevestiging van ampsdraers

Ingevolge KO, art 22 word ouderlinge (dit geld natuurlik ook diakens) “deur die gemeente onder leiding van die kerkraad verkies.” Na approbasie word hulle volgens die formulier wat daarvoor vasgestel is, bevestig. Bouwman (1928, dl. I: 408, 411) noem die bevestiging die sluitstuk van die beroeping van ’n bedienaar van die Woord wat die roeping vasmaak. Tydens die bevestiging word sy amptelike pligte aan hom voorgedra. Na sy bevestigende antwoord op vrae daaroor word hy in die uitvoer van sy diens aan die Here opgedra (Bouwman, 1928, dl. I :408). Dit alles geld ook die bevestiging van die ouderling en diaken (Bouwman, 1928 – I :542).

Die bevestiging vind in die samekoms van die gemeente plaas (Spoelstra, 1989:140) en moet van die kerkraad en ’n voorganger uitgaan (Van’t Spijker, aangehaal in Spoelstra, 1989:140). Ingevolge KO, art 37 vergader die kerkraad onder voorsitterskap van die bedienaar van die Woord. Slegs ’n bedienaar van die Woord kan mense in die lig hiervan in die besondere dienste bevestig.

2.5.4.1.2 Belydenis van geloof

Ingevolge die Kerkorde moet die bedienaars van die Woord toesien dat ouers of voogde die **doop** vir hul kinders aanvra (art 57) en ook die doop met gebruik van die betrokke formuliere bedien (art 58). Kerkorde, art 61 stel dat diegene tot die Heilige Nagmaal toegelaat word “wat volgens gebruik van die plaaslike kerk **belydenis van die Gereformeerde godsdiens** gedoen het ...” Bouwman (1928, dl. II:368) sê dat Belydenis van geloof in die diepste grond die beaming is van die leer. Hy benadruk die noodsaak van ’n hartlike geloof in dit wat God in sy Woord openbaar het en die openbare verklaring van ’n voorneme om Christus as Saligmaker te dien en te vrees. Belydenis van geloof mag nie van die persoonlike geloof en die persoonlike bekering losgemaak word nie (Bouwman, 1928, dl. II:370).

Spoelstra (1989:340) wys daarop dat die Sinode van 1863 aanvanklik geen formulier van vrae wou opstel nie, maar dit aan die vryheid van die plaaslike kerk

oorgelaat het. Sinode 1876 het egter wél volgens hom 'n formulier vasgestel weens die “ongeloof en lichtzinnigheid dezer dage”.

Anders as by die Rooms Katolieke Kerk is die Belydenis van geloof nie 'n sakrament nie. Die dooplidmaat wat belydenis van geloof aflê, word ook nie “as lidmaat” aangeneem, voorgestel of bevestig nie. Dit is selfs nie die formele aansluiting as lidmaat van die kerk nie (Bouwman, 1928, dl. II:368). Spoelstra (1989:339) stel dit só: “Belydenis van geloof open ... die deelname aan die ‘volle gemeenskap van die volk van God’ en daarmee saam gaan die genieting van die regte en voorregte wat die Here in die sakramente gegee het. Belydenis van geloof ontvoog die gedoopte Christen van die godsdienstige sorg van sy ouers en hy tree selfstandig en verantwoordelik na vore. Die lid-wees in die liggaam van Christus kom in die bewuste toetrede tot die Nagmaal duidelik na vore.”

Vir die ou Gereformeerdes was die aflegging van belydenis van geloof volgens Bouwman (1928, dl. II:372) niks anders nie as die toelating tot die Nagmaal. Hy verwys na Heidelbergse Kategismus, Son 30:81 waar gestel word dat diegene wat na die Nagmaalstafel van die Here kom, “Hulle (is) wat vanweë hul sondes 'n afkeer van hulleself het, maar tog vertrou dat dit hulle om Christus wil vergewe is en dat die swakhede wat nog oor is, met sy lyding en sterwe bedek is; en dié wat ook begeer om hulle geloof hoe langer hoe meer te versterk en hulle lewe te verbeter.”

Sinode 1961 maak (volgens Spoelstra, 1981:341) oor die Nagmaal “as 'n demonstrasie van ekumeniese eenheid” die volgende stelling wat ook op hierdie saak betrekking het: “Die Nagmaal is 'n saak van die *plaaslike kerk*, waar die Kerkraad toesig hou oor die toegang daartoe.” In die praktyk kan 'n ouderling toestemming gee dat 'n gelowige in 'n ander kerk aan die Nagmaal deelneem of 'n Kerkraad om 'n getuienis nader ten einde die Kerkraad wat 'n versoek tot deelname aan die Nagmaal ontvang het, in staat te stel om op 'n verantwoordelike wyse te besluit (Spoelstra, 1989:341). Kommissies kan ook persone wat in die kerklike gemeenskap opgeneem wil word, ondersoek. Hulle bevinding oor die persoon se leer, lewe en rede vir oorkoms moet hulle aan die Kerkraad rapporteer waarna die Kerkraad so iemand kan opneem.

Iemand wat in die openbaar Belydenis van geloof aflê of in die kerk opgeneem word, verkry nie permanente toegang tot die heilige Nagmaal nie. Die onderlinge goeie getuienis is onontbeerlik vir die heiligheid van die Nagmaal. Die ouderlinge moet op sterkte van die getuienis tot die Nagmaal “toelaat” of van die Nagmaal afhou (KO, art 76. Vgl Spoelstra, 1989:336).

Daar is geen voorskrif in die Kerkorde of belydenis dat die aflegging van Belydenis van geloof slegs deur 'n bedienaar van die Woord en slegs in 'n erediens hanteer moet word nie. Bouwman (1928, dl. II:380) stel die volgende ten opsigte van die wyse waarop die Belydenis van geloof hanteer moet word: “Zeer veel moet aan de vrijheid der kerken, aan de gewoonte en de omstandigheden worden overgelaten.”

In die lig van voorafgaande kom die Deputate tot die gevolgtrekking dat net soos dit die voorganger in 'n leesdiens geoorloof is om voor te gaan in die gemeenskaplike Geloofsbelydenis in die samekoms, dit hom geoorloof kan wees om ook die individuele, openbare aflegging van Belydenis van geloof te hanteer.

Besluit: Kennis geneem van 2.5.4.1.1 en 2.5.4.1.2.

2.5.4.2 Sake waaroor die Sinode moet besluit

2.5.4.2.1 Met betrekking tot die bevestiging van ampsdraers beveel die Deputate aan dat alleen 'n bedienaar van die Woord mense in die besondere dienste bevestig.

2.5.4.2.2 Met betrekking tot die aflegging van Belydenis van geloof beveel die Deputate aan dat die voorganger in 'n leesdiens ook die aflegging van Belydenis van geloof kan hanteer na die voorafgaande onderrig en ondervraging deur die Kerkraad.

Besluit: Goedgekeur – wysigings is reeds aangebring – Deputate Handeling.

2.5.5 Advies insake die gebruik van oudiovisuele hulpmiddels

2.5.5.1 Sake waarvan die Sinode moet kennis neem

Die gebruik van oudiovisuele hulpmiddels geld beide die leesdiens as die erediens waarin 'n bedienaar van die Woord voorgaan.

2.5.5.1.1 Moontlikhede van oudiovisuele hulpmiddels

Oudiovisuele hulpmiddels bied die moontlikheid dat 'n erediens óf lewendig via die Internet of 'n landlyn (of selfs draadloos) elders heen gebeeldsend word, óf opgeneem en later vertoon kan word. Laasgenoemde kan 'n video-, CD- of DVD-opname wees. Hierdie hulpmiddels word reeds op verskeie plekke (bv Agulas, Okahandja en Pinetown) volgens getuienis met groot vrug gebruik. In Bylae 8 hieronder word tegniese besonderhede gegee oor die wyse waarop die oudiovisuele hulpmiddels gebruik kan word.

Opmerklik het God in sy Alwysheid besluit dat die “*volheid van die tyd*” (Gal 4:4, 1953-vert) nie die huidige tydvak is met al die moontlikhede wat die media bied nie. Daar moet ook onthou word: *Die Woord het mens (vlees) geword en onder ons kom woon (Joh 1:14)*. Paulus het wél deur middel van briewe met gelowiges gekommunikeer. Normaalweg was dit egter eers nadat hy deur middel van persoonlike bediening die kerk op 'n bepaalde plek gevestig het en dan tot opbou van diegene wat na die ontmoeting tussen mens en mens tot geloof gekom het (Van der Merwe, 1993:36; 280).

Van belang hierby is die erediens as drieërlei samekoms (kyk na die definisie van 'n erediens, 2.5.1.1.3.3 hierbo) wat dinamies (in Gees en waarheid) beoefen word (Handelinge, 1997:737 ev; vgl ook die klem op die noodsaak van 'n dinamiese liturgie vir die spontane Afrikataalspreker – 2.5.1.1.2.2 hierbo). Die gelowiges moet na die erediens hul roeping vervul, veral om getuies van Christus te wees (kyk na 2.5.3.1.3.6 hierbo).

2.5.5.1.2 Moontlike beperkings eie aan oudiovisuele hulpmiddels

- (a) Die selfoon met *Mxit*, die Internet met *Facebook* ens, bring mee dat die kommunikeerder 'n fiktiewe persoonlikheid kan aanneem. Hy word 'n virtuele persoon wat met 'n ander virtuele persoon in die virtuele wêreld van die selfoon en rekenaar kommunikeer.
- (b) Die misbruik van die elektroniese media bring mee dat daar sekerlik 'n mate van wantroue by die deelnemer aan hierdie soort kommunikasie kan wees.
- (c) 'n Erediens waaraan 'n gelowige volledig via 'n oudiovisuele hulpmiddel deel het, gaan mank aan die lewende gemeenskap tussen gelowiges. Die vergaderde gemeente ontbeer in elke geval die beleving van gemeenskap met só 'n gelowige.
- (d) Dit is moontlik om hierdie hulpmiddels in diens van die evangelie te gebruik, maar dit is moeilik, omdat die medium so kragtig is en so maklik die boodskap oorheers en verdraai (Van der Merwe, 1993:280 – spesifiek oor die radio en TV).

Besluit: Kennis geneem van 2.5.1.1 en 2.5.5.1.2.

2.5.5.2 Sake waarvoor die Sinode moet besluit

2.5.5.2.1 Die Deputate beveel aan dat die volgende as **algemene riglyne** gebruik word met betrekking tot oudiovisuele hulpmiddels in die erediens

- (a) Die **erediens** as drieërlei samekoms kan deur 'n medium plaasvind. Dit het veral nut om gelowiges toe te rus en op te bou. Daarbenewens is dit ook nuttig as eerste kontak tussen gelowiges onderling, of tussen gelowiges en mense wat nog nie met die evangelie bereik is nie. Dit moet egter ook die virtuele wêreld van die hulpmiddels oorstyg; die persoonlike kontak is onontbeerlik, hetsy voor, hetsy na die samekoms deur die hulpmiddel.
- (b) Persoonlike betrokkenheid bevorder die voortgang van die evangelie. Dit het belangrike implikasies veral vir die voorposkerke. Onder andere kan daar nie aanvaar word dat 'n kerk wat slegs via die media bedien word, sal uitbrei nie.

Ten einde die voortgang van die evangelie te verseker, moet minstens die bedienaar van die Woord ook in persoon by die lidmate uitkom.

- (c) Hulpmiddels ... kan betekenisvol gebruik word solank dit gesien word as 'n hulpmiddel vir die kerk in sy **persoonlike getuienistaak** in hierdie wêreld (Van der Merwe, 1993:279 – oor die radio en TV).
- (d) Die erediens mag nie geïndividualiseer word deurdat lidmate elk op hul eie plek by 'n erediens inskakel nie. Sorg moet ook gedra word dat daar nie 'n virtuele kerk ontstaan wat 'n virtuele erediens hou nie. Dit sou die wese van die erediens aantas.
- (e) Gelowiges wat om een of ander rede geïsoleer is, kan tog op hierdie wyse sinvol by die erediens inskakel.

2.5.5.2.2 Die Deputate beveel aan dat die volgende **praktiese riglyne gevolg word wanneer van hulpmiddels in die erediens gebruik gemaak word**

- 2.5.5.2.2.1 Die opname van 'n preek van 'n bedienaar van die Woord kan voorgespeel word net soos dieselfde preek voorgelees kan word.
- 2.5.5.2.2.2 Die erediens moet ten alle tye 'n lewende en dinamiese samekoms wees, ook wanneer daar van oudiovisuele hulpmiddels gebruik gemaak word. Dit is veral van belang in die Afrikataalsprekende gemeenskappe wat 'n hoë premie plaas op spontaneïteit en dinamika.
- 2.5.5.2.2.3 Ten einde die dinamika te bevorder, kan slegs die preek deur middel van oudiovisuele hulpmiddel voorgehou word, terwyl iemand wat teenwoordig is in die res van die erediens voorgaan.
- 2.5.5.2.2.4 Die voorganger kan die volledige liturgie van die oorspronklike erediens in sy voorbereiding vir die betrokke erediens raadpleeg, maar moenie daartoe beperk word nie.
- 2.5.5.2.2.5 Mbt die beskikbaarstelling van opnames van eredienste die volgende:
 - (a) Kerke kan verantwoordelikheid daarvoor aanvaar om op 'n deurlopende basis klank- of oudiovisuele opnames van professionele gehalte te maak wat op bedieningspunte gebruik kan word waar daar nie 'n bedienaar van die Woord teenwoordig is nie.
 - (b) Waar nodig kan lidmate opgelei word om eredienste op te neem en om die elektroniese media ook aan die ontvangkant te gebruik.
 - (c) TV's en CD-spelers is geredelik beskikbaar. Met die beskikbaarstelling van ander elektroniese hulpmiddels, soos DVD-spelers en rekenaars kan, op versoek, in klassisverband hulp verleen word.

Besluit: 2.5.5.2.1 tot 2.5.5.2.2.5 word goedgekeur.

F. AANVULLENDE RAPPORT

1. Sake waarvan die Sinode kan kennis neem

1.1 *Keuring van Belydenisliedere*

- 1.1.1 In die Rapport van die Deputate Liturgiese Sake aan Sinode 2009 is per abuis genoem dat wyle dr AGS Venter se omdigting van Sondag 20 van die Heidelbergse Kategismus aanbeveel word vir gebruik in eredienste van die GKSA (3.2.2.1 van die Rapport).

Die betrokke omdigting is in werklikheid deur die Deputate terugverwys na die Subkommissie wat dit beoordeel het, omrede sekere aspekte van Sondag 20 nie volledig genoeg in die omdigting na vore kom nie.

Hierdie omdigting word dus nie tans aanbeveel vir gebruik in eredienste van die GKSA nie.

Besluit: Kennis geneem.

2. Sake waaroor die Sinode moet besluit

2.1 Keuring van Belydenisliedere en Skrifberymings

- 2.1.1 'n Belydenislied van prof Leendert Dekker (Sondag 1), asook Skrifberymings van ds Johannes Bingle (Jes 6:1b-4) en wyle dr AP van der Colf (Heb 1) is nog nie finaal beoordeel en afgehandel nie.

Die Deputate beveel graag aan dat die Deputate vir Liturgiese Sake wat deur Sinode 2009 benoem word, voortgaan met die finale beoordeling en afhandeling van genoemde liedere, asook dr AGS Venter se omdigting van Sondag 20 van die Heidelbergse Kategismus.

Besluit: Die aanwys van Deputate word goedgekeur met die volgende opdragte:

- 1. Die nuwe liedere op die regte plek in die Skrifberymings se rubrisering geplaas word.**
- 2. Met die uitgee van die Psalmboek aandag gegee word aan die korrekte rubriserings van die Skrifberymings.**
- 3. Om 'n meer omvattende en uitgebreide beginselontwerp en riglyn te formuleer waaraan nuwe liedere gemeet en getoets kan word.**
- 4. Om hulle toepassing van die riglyne (Acta 2006:570-571), soos goedgekeur (Acta 2006:557, D3) vir elke lied te notuleer en dit ook in die terugkoppeling as dokument te gebruik.**